

környezetbe, annál kevésbé tud fölülemelkedni. Bűnül róhatjuk ezt föl? Nem, sőt egy merészebb állítást kockáztatok meg: a tömegek nyomorúságaiért és bűneiért legtöbbször azokat lehetne felelőssé tenni, akik hagyják elsikkadni magukban nagyobb szellemi, lelki adottságaikat. — Az előbbiekből kétségtelen, hogy a tömegekre elsősorban a környezet által lehet hatni, a külső tényezők megváltoztatásával lehet tehát elsősorban a tömegek érzelmeit is más utakra terelni. Gondoljuk meg, milyen óriási jelentősége van tehát az iskolának mint környezetnek. Ez már nemcsak a pedagógusokat érdeklő kérdés. Minden gondolkodni tudó embert kell érdekeljen: mi történik az iskolában? Sajnos azonban, ma még az iskolai környezet és az utána következő társadalmi környezet távolról sincsenek egymással kellő összhangban. Az iskolai környezet legértékesebb benyomásait csak igen ritkán tudja elmélyíteni az utána következő élet. Néha egy-két év múlva a nevelő nem ismerne rá arra a gyerekre, amelyik lelkét olyan féltve, vigyázva alakíttatta. Itt megint a legszegényebb néposztálynak van legnagyobb hátránya. Fiai legtöbbször még az elemi iskolába is csak hiányosan járnak s 12, de legkésőbb 15 éves korától semmi másnak nincs rá hatása, csak környezetének. Az elemi iskola nem elég ahhoz, hogy elég öntudat gyűljön lelkében vagy képessé tegye a további önművelésre, ami lelkét állandóan ébren tartaná és észre venné a környezetében rá leselkedő veszedelmeket. Ez ma már kezd a köztudatba átmenni és reméljük, hogy hamarosan megfelelő gondoskodás történik arról is, hogy minden néposztály fiainak meg legyen a módja ahhoz, hogy megfelelő szellemi képesséssel öntudatosítsa, fölmentse magát a környezet esetleg gátló tényezői alól. — Reméljük, hogy így lesz, mert még ma legtöbbször kizárólag az egyén alaptulajdonságaiban, hajlamaiban sejtik a hibát, pedig igen gyakran a környezetet okolhatnák.

Befejezésül még egy dologra szeretnék rámutatni. Az emberek olyan kevésbé megértők egymáshoz, olyan ridegen ítélnék egymásról. Miért? Mert eszükbe se jut beletekinteni annak a másik embernek az életébe. Saját életük, helyzetük, környezetük alapján ítélnék a helyett, hogy meggondolnák, vajjon mivé fejlődtem volna én abban a helyzetben, abban a környezetben! Mert nem szabad elfelednünk, hogy a környezet hatása alól csak a kivételes adottságú egyének vonhatják ki magukat, de azok se teljesen!

Seres József.

A tanító az iskolán kívül.

(Vázlat)

A népiskolai tanító feladata: mások művelése, a műveltség terjesztése. E feladatát csak akkor tudja igazán betölteni, ha hivatásának teljes tudatában van, azaz, ha *nevelő*. A tanító nevelői munkatere elsősorban természetesen az iskola, ahol személyes buzgóságával kell betöltenie az iskola rendeltetését. Amiként azonban a lekipásztornak nem csupán a templomban és a szószéken kell lekipásztornak lennie, hanem hívei lelki gondozásának minden lehető mozzanatában, éppen úgy a

nevelőnek is egész életmegnyilatkozásában kifejezésre kell juttatnia, értékesítenie kell nevelői lelkülete minden indítását, ami az emberek jobbítására, különbbé alakítására vonatkozik. Tehát az *iskolánkívüli életében* is. A tanító iskolánkívüli tevékenysége, emberek között való forgolódása segítheti vagy gátolhatja az iskola nevelő munkáját. Tárgyunkat most abból a szempontból fogjuk fel: a tanító iskolánkívüli munkája hogyan segíti, támogatja, egészíti ki az iskolai nevelő munkát.

Az első — úgy is lehetne talán mondani — törvény: a tanítónak *ismernie kell környezetét*, azt a helyet, falut vagy várost, ahol nevelő munkáját végzi. A tanítótól az iskolánkívüli élet a környezet megismerését követeli, a nem iskolában töltött idő a környezet megismerésével járjon együtt. Ennek érdekében nyitott szemmel kell megtennie már első útját is, mielőtt a tanterembe lépne és az első munkanapot megkezdené. A környezettanulmányozásnak sohasem szabad szünetelnie, hiszen az az élet, amely a tanítót körülveszi, szüntelenül alakul s neki az iskolában ezt a szüntelenül alakuló életet kell szolgálnia. Ebből az következik, hogy a tanító éber figyelemmel tartja rajta a szemét az emberi egyes és közösségi sors minden jelenségén, még pedig azért, hogy meglássa azokat a bajokat, hibákat, fogyatkozásokat, amelyek számára feladatokat jelölnek meg, szükségleteket tárnak fel. A bajok felismerését azután nevelői módon értékesíti az egyes tantárgyak oktatásában. Erre a népiskola mindenik tantárgya bőséges alkalmat nyit. Itt most csak néhány példát említünk megállapításunk igazolására. A falu kopár, kietlen (mert — sajnos — sok van ilyen); a földrajz, vagy természetrajz, esetleg a beszéd- és értelemgyakorlati órákon sűrű lehetőség nyílik arra, hogy a tanító a szépen fásított, tiszta, virágos falu képét rajzolja meg a növendékei előtt; ezen az úton megkedvelteti a szépet, az ízléset is. Vagy ha a falu alkoholizmusban szenved — megállapítása szerint — akkor maga felhasználja az alkalmat, hogy megmutassa az alkohol sok-sok veszedelmét s ráirányítsa a figyelmet a józan, tiszta élet nagy jelentőségére. Vagy ahol kedvező jeleket lát, így virágzó állattenyésztést: természetrajz, gazdaságtan és háztartástani órán tüzetesen szól a faluját érdeklő tárgyról, a még különbb minőség megvalósítása céljából, sőt e foglalkozással járó keresetet, hasznót is kiszámítják a számolási óráin, hogy még nagyobb kedvet ébresszen a foglalkozás iránt. Minderre azonban csak olyan tanító képes, aki valóban ismeri környezetét, aki munkája kezdetének első napjától az utolsóig nyitott szemmel és felelősséggel is jár munkaterületén. Mindezekhez járul nevelési eszközként a tanító személyes jó példája és feltételként a tanító fejlett személyisége.

Abbahagyva a példák emlegetését, csak azt kívánjuk még kiemelni, hogy a tanítónak nemcsak az a feladata, hogy küzdjön a hibák, gyarlóságok ellen, még pedig az iskolai nevelő munkán keresztül, hanem ahol haladást, kedvező jelenségeket vesz észre: gyümölcsöztesse az iskola falain belül, ezáltal növelve a maga nevelői hatását. Ez azonban még nem minden. Hogy a hatás útját szabaddá tegye, iskolánkívüli életében arra is törekednie kell, hogy a növendékeit megóvja attól a sok ellentétes, kedvezőtlen hatástól, amely a felnőttek részéről érheti őket. Erre erőt a tanítónak az a gondolat ad, hogy mindaz a szép, jó és igaz, amelyet fáradtságos munkájával az iskolában épít a növendékek lelkében, igen hamar és nagyon mélyen semmivé válhatik a gyermek otthoni,

nem nevelői környezetének hatása alatt. Innen van az, hogy a tanító az iskolánkívüli életnek nem pusztán „negatív”: akarás nélküli szemlélője — ez a nevelés természetével is ellenkeznék, — hanem cselekvő résztvevője, aki az emberek között járkálván, akikkel csak találkozik: növeli bennük a nevelői gondolkodást s így javítja a maga iskolájának szellemi körülményeit. Buzgósága által így válnak az iskolán „kívül állók” főgékonnyá az iskolai kérdések: a nevelés kérdései iránt s ily módon küszöböli ki fokozatosan azokat az ellentétes, nem kívánatos hatásokat, amelyek az iskolai nevelés sikerének legfőbb akadályai. Önként következik a tétel: a tanítónak iskolája iránt tartozó kötelessége az iskolánkívüli szakadatlan buzgólkodása.

Az most már a kérdés: hogyan teheti a tanító a szülők társadalmát nevelői gondolkodásúakká, vagy legalább érzékennyé a nevelés kérdései iránt, hogy a gyermekek otthoni környezetét az iskolai nevelés levegőjével megközelítően azonos mértékben megtölthesse. A felelet azért egyszerű, mert a valóságos tapasztalást lehet idéznünk: a tanítónak minden alkalmat meg kell ragadnia az iskolából kikerültekkel való foglalkozásra, az ifjak és felnőttek szellemi irányítására. Ilyen kiváló alkalom: a *cserkészlet*, amelyben az iskolából kikerült ifjak tovább érezhetik az iskola jó hatását s mintegy megmentik e hatást gyors elkallódásától. A tanító szervezi és vezeti a *Vöröskereszt-egyletet*; ez kitűnő alkalom a népbetegségek elleni küzdelem megvívására, olyan betegség ellen, amely azt a falut pusztítja. A tanító legtöbbször *levente-oktató* is: jobb kezekbe nem is lehetne adni a levente-ifjúság nevelését. Ha valaha szó érte ez intézményt, egyetlen oka az volt, hogy nem nevelői gondolkodású vezetés érvényesült a munkában. A levente-intézményben folytatja a tanító azt a munkát, amit az iskolában abbahagyott, még pedig ugyanazokkal az eszközökkel: a nevelés eszközeivel. S ez nem külön feladat a tanító számára, mert ő erre a hivatásra készült: mások nevelésére. De nem irtózik a tanító az *iskolánkívüli népműveléstől* sem. Ha valahol, éppen ezen a téren tehet legtöbbet a népért, főként, ha olyan kérdéseket fejteget az összefüveteleken, amelyeket komoly szükségleteknek ismer fel, amelyek hiányok pótlását szolgálhatják, amelyek a nevelés mindenik területére: testi, értelmi és erkölcsi síkjaira tartoznak. Az is nevezetes kívánság, hogy a tanító legyen a *népkönyvtár* vezetője, ha ilyen nincs: szervezője. Előbb tájékozódnia kell, hogy mik az ott legszükségesebb olvasnivalók. Ha megvan a személyi képesség: vállalkozzék *daloskör* szervezésére is a nép műizlésének fejlesztése, érzelmi életének mélyítése céljából. Ehhez elég egyetlen feladatnak a megnevezése: a dalok kiválogatásának kérdése. Felbecsülhetetlen értékű lehet, ha a tanító falun vagy tanyaközpontban *olvasóegylet*, „ *kaszinó*” életében is szerepet vállal. Itt taníthatja meg a felnőtteket a bírálva olvasásra és a haszontalan tere-fere helyett a komoly szellemi érintkezésre, az olvasnivalók okos megválasztásra. Ma már mindenütt fellelhető bizonyos *műkedvelő* törekvés, vagy társaság; itt azért kell jelen lennie, mert csak ő lehet az előadni szándékolt darab kiválogatója. Minden darabot a nevelés tervszerű szolgálatába kell állítania: ez méri a kiválasztás szempontját.

Meg kell emlékeznünk még a tanító *magánéletéről* is. Ez is nagy hatással van az iskolai nevelő munka értékére. Sokszor elhangzott már

a követelés: a tanító hagyja kívül családi, egyéni gondjait az iskola falain, ne vigye növendékei közé sok keserűségét, baját; így érheti el, hogy leküzdve magában az erőltető hatásokat: nem csupán munkája hatásának a töretlenségét őrzi meg, de a maga baján is kön yit, mert háttérbe szorítja s így nem válik uralkodóvá a nyomorúság érzése lelkében. Akár nős, akár nőtlen: mindenképpen hivatásának él a tanító s hogy élhessen, nem zárkozhatik el társaságtól sem, amely meg tudja benne becsülni apró emberek vezetőjét, gyámolítóját. A társaság a társadalom egy-egy darabja: ezek számára neveli a maga növendékeit, tehát jó ezeket is előre ismerni és ismertetni. Sokszor ahhoz kell a nagyobb erő, hogy *a tanító megtartóztassa magát a politikától*, amely nálunk napi- és pártpolitika, mert a politizálás már többnyire nem kíván erőt, de annál jobban forgácsolja a meglevő erőt, a helyett hogy a tisztánlátás elősegítésével éppen növelné. Az erőnek ez a növelése a tanító *önművelő* tevékenységében csúcsosodik ki. Aki mászt művel, annak magát állandóan művelnie kell, az alól senki nem lehet kivétel. A változó idők állandóan új és új feladatokkal állanak a tanító elé, azt követelve tőle, hogy megoldassanak. Erre csak a magát művelő nevelő képes.

Befejezve a mondottakat: a tanító az iskolán kívül is nevelő, nevelője mindenkinek, akinek nevelésre van még szüksége. Ha ezt nem feleli: iskolai nevelésének sem marad el a sikere.

Lipcsei Gábor.

Hogyan segítsék a szülők gyermekeiket a tanulásban?

A M. Kir. Gyermeklélektani Intézetbe közel ötezer gyermeket hoztak különféle panaszokkal. E panaszok 20—25 %-a a tanulók tanulási nehézségei miatt merült fel. Az esetek gondos megvizsgálásánál nemcsak az derült ki, hogy a diák helytelenül, ezért eredménytelenül kezd az otthoni munkájába, hanem az is kiséült, hogy a szülők tekintélyes része maga sincsen tisztában a tanulás szabályaival és ezért nem tud segítségére lenni sokszor súlyos nehézségekkel küzdő gyermekének. A panaszos szülők nagyobb része rosszul segít, keveset törődik a gyermekkel vagy teljesen magára hagyja. A másik része viszont olyan sokat segít, hogy szinte maga tanul a gyermek helyett.

A szülőknek az a leggyakoribb panasza, hogy a gyermek bár eléggé szorgalmas, azonban a lecke felmondásánál elakad s nem tudja folytatni. Tapasztalataink szerint a legtöbb szülő ilyenkor ezt mondja: „Kezdd megint elülről!” Az eleje megint jól megy, de azon a bizonyos helyen újból belesül. Erre nagyon sok szülő indulatba jön s ingerülten ilyenforma epéskedéssel dobja eléje a könyvet: „Mit jössz hozzám, ha még nem tudod? Csak tanul tovább!” Sokan elismerték, hogy ezt naponta többször is megteszik.

Ha leckefelmondás közben megakad a diák, azt jelenti, hogy ott